Lausunto
Suuri valiokunta / Eduskunta
E 73/2025

Uuden talousajattelun keskuksen asiantuntijalausunto E 73/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi;

Olennainen sisältö

- EU on ollut maailmantaloudessa 2010-luvun alkupuolelta lähtien nettoviejä.
- EU:n kaltaiselle suurelle talousalueelle vientivetoisen kasvun ylläpitäminen on entistä hankalampaa protektionismin ja geopoliittisen blokkiutumisen aikakaudella. Suurempi EU-budjetti tarjoaisi keinon luoda investointikysyntää EU:n sisämarkkinoille.
- EU:n kilpailukykyrahaston kautta EU:n resursseja kootaan strategisten toimialojen ja teknologioiden tukemiseksi, mitä voidaan pitää kannatettavana.
- Kuten Draghin raportissa esitettiin, EU:n on toimittava entistä päämäärätietoisemmin, strategisemmin ja koordinoidummin taloutensa uudistamiseksi.
- On Suomen intressissä, että puolustusteollisuus on noussut keskeiseen rooliin kilpailukykyrahaston sisällöllisissä painotuksissa.
- Suomen ja pohjoismaiden tulisi puhtaan siirtymän edelläkävijöinä korostaa myös, että puhtaan siirtymän painoarvoa kilpailukykyrahastossa tulisi vahvistaa.
- Horizon Europe tutkimus- ja innovaatio-ohjelmien rahoitus tulee kasvamaan merkittävästi seuraavassa rahoituskehyksessä. Tämä on tärkeää, jotta innovaatiokuilu suhteessa Yhdysvaltoihin ja Kiinaan saadaan kurottua kiinni.

Yleistä

EU-komission esityksessä monivuotiseksi rahoituskehykseksi esitetään noin 2000 miljardin euron rahoitusta vuosille 2028–2034. Tämän on arvioitu muodostavan 1,26 prosenttia EU:n bruttokansantulosta 2028–2034.

Ehdotuksen on arveltu kasvattavan EU-budjetin BKT-osuutta, sillä tällä hetkellä osuus on noin 1,1 prosenttia. Suuri osa lisäyksestä menee kuitenkin EU:n elpymissuunnitelman yhteisvelan takaisinmaksuun[1]. Velkojen takaisinmaksuun on arvioitu menevän EU-budjetista vuosittain 24 miljardia euroa[2].

Ehdotuksen myötä EU-budjetin osuus EU:n taloudesta ja julkisesta taloudesta säilyisi edelleen matalana. Vertailun vuoksi Yhdysvalloissa liittovaltion menot olivat vuonna 2024

[1] Zsolt Darvas. 2025. EU budget proposal: right priorities, too little ambition. https://www.bruegel.org/first-glance/eu-budget-proposal-right-priorities-too-little-ambition.
[2] Romy Hansum, Johannes Lindner, Nils Redeker, Eulalia Rubio. 2025. Ripe for Reform – What's in the EU Budget Proposal and What Should Come Next.

23,4 prosenttia BKT:sta. Voidaan kysyä, pystyykö EU saavuttamaan asettamansa kunnianhimoiset tavoitteet ehdotetun kokoisella budjetilla. Budjetti asettaa rajoitteet sille mitä EU pystyy tekemään esimerkiksi puolustuksen, ilmastoinvestointien ja kilpailukyvyn saralla. Näin ollen EU:n tavoitteiden saavuttamisen suhteen kansalliset budjetit ovat edelleen keskeisimmässä roolissa.

EU:lla on kuitenkin käytössä myös ehdotetun budjetin ulkopuolisia rahoitusinstrumentteja, kuten Euroopan investointipankin lainat ja pääomasijoitukset. EU-komissio myös esittää kriisimekanismia, jonka kautta voitaisiin lainoittaa EU-jäsenmaita kriisien sattuessa jopa 400 miljardiin euroon asti. Catalyst Europe -ohjelma taas tarjoaisi EU:n tukemia lainoja strategisiin painopisteisiin investoimiseksi.

Suomi otti Valtionneuvoston selvityksessä vastustavan kannan kriisimekanismiin ja Catalyst Europe -ohjelmaan. Mikäli on Suomen ja muiden EU:n itärajalla olevien maiden intressissä lisätä EU:n puolustusmenoja, niiden voi olla perusteltua hakea poliittisia kompromisseja yhteisvelasta kauempana EU:n itärajasta sijaitsevien EU-maiden kanssa. Kuten Valtionneuvoston selvityksestä käy ilmi, puolustuksen puolella Suomi on avoin rahoitusratkaisuille ja korostaa puolustusrahoituksen kohdentamista itäisen Euroopan maille. Samoin Suomi kannattaa vahvasti Ukrainan rahoittamista.

Kuten Valtioneuvoston selvityksessä todettiin, EU:n budjettipolitiikan painopiste on menossa rakenteellisesti oikeaan suuntaan. Horisontti Eurooppa -tutkimus- ja innovaatio-ohjelmien, kilpailukykyvyn edistämisen ja puolustuksen suhteellinen osuus budjetissa kasvaa, kun taas maatalouden suhteellisen osuuden ennustetaan pienenevän[3]. Esimerkiksi puhtaan siirtymän ja ilmastopolitiikan painoarvoa budjetissa olisi syytä lisätä, sillä juuri rajat ylittävien ilmiöiden ylikansallinen hallinta on perusteltua.

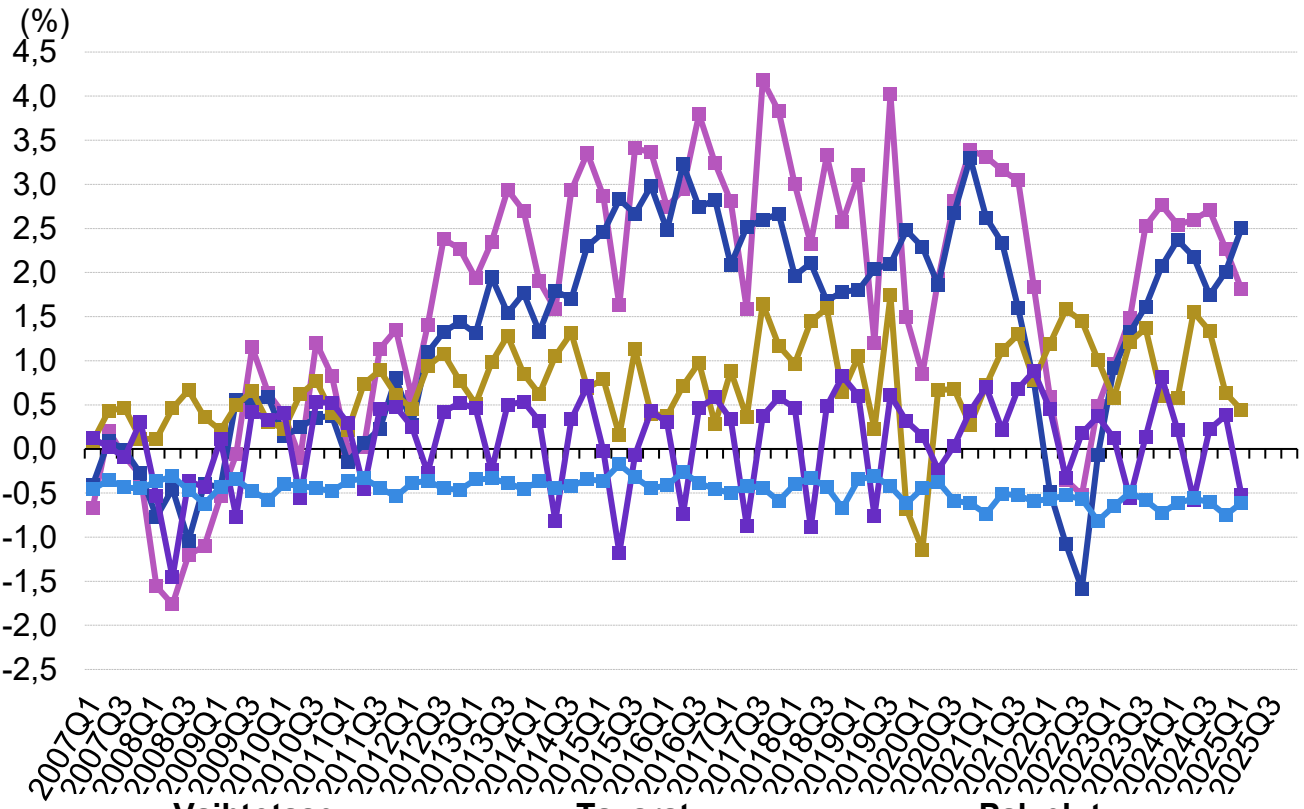
EU-budjetin koko ja tarve luoda EU-tason kysyntää projektionismin ja blokkiutuvan maailmankaupan aikakaudella

Suomen perinteinen nettomaksajan kanta EU-budjettiin on ollut hillitä suunnitelmia EU-budjetin kasvattamiseksi. Entistä suurempi ja erityisesti julkisiin ja strategisiin investointeihin keskittynyt EU-budjetti tarjoaisi kuitenkin keinon vahvistaa koko EU-tason kysyntää ja saada liikkeelle investointeja protektionismin ja geopoliittisten blokkiutumisen aikakaudella.

Protektionismi ja maailmantalouden blokkiutuminen asettavat makrotaloudellisen haasteen EU:n kasvumallille, joka on pohjautunut nettovientiin. Kuvio 1 havainnollistaa, että koronakriisin poikkeusoloja lukuun ottamatta EU:n vaihtotase on ollut ylijäämäinen vuodesta 2011 lähtien. Ylijäämiä on selittänyt erityisesti tavaroiden nettovienti, mutta EU on nettoviejä myös palveluissa. Maailmantalouden tasolla kaikki maat ja talousalueet eivät voi olla nettoviejiä. Toisen vienti on aina toisen tuontia.

[3] Ibid.

Kuvio 1: EU:n vaihtotase suhteessa bruttokansantuotteeseen ja sen osatekijät

Lähde: Eurostat

Yhdysvaltojen ollessa EU:lle keskeinen vientimarkkina Trumpin protektionismi haastaa EU:n vientivetoisen kasvun. Trumpin aloittaman globaalin tullisodan seurauksena Yhdysvallat ja EU-maat pääsivät kesällä sopuun 15 prosentin yleisestä tullista EU-maiden Yhdysvaltojen viennille. Protektionismi tulee näkymään myös Yhdysvaltojen liittovaltion muussa politiikassa, kuten julkisissa hankinnoissa ja Trumpin hallinnon asettamassa paineessa investoida erityisesti Yhdysvaltoihin. Protektionistinen trendi näkyy vahvasti myös Kiinan politiikassa.

Nykytilanteessa EU:n olisi perusteltua pyrkiä lisäämään EU:n sisämarkkinoiden kysyntää. Vaikka EU:n osuus maailman bruttokansantuotteesta on supistunut vuosituhannen vaihteen jälkeen, EU-talous muodostaa edelleen 14,7 prosenttia maailmantaloudesta. Näin ollen EU on riittävän iso talousalue kysynnänsäätelypolitiikan harjoittamiseen.

Ylipäätään EU ei voi enää luottaa Yhdysvaltoihin maailmantalouden kysyntäpumppuna, koska Trumpin hallinto tavoittelee selvästi aiempaa vientiorientoituneempaa

kasvustrategiaa. Ylipäätään EU ja etenkin euroalue pystyvät sietämään myös vaihtotaseen alijäämiä paremmin kuin mikään muu alue maailmantaloudessa Yhdysvaltojen lisäksi. Näin ollen perusteet vahvemmalle EU-alueen laajuiselle kysyntästimulaatiolle ovat vahvat.

Mikäli kysynnänsäätelypolitiikkaa ei haluta harjoittaa kasvavan EU-budjetin tai EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman kaltaisten politiikkainstrumenttien kautta, tähän täytyy löytää muita keinoja. Euroopan investointipankilla on ollut merkittävä rooli yritysten kasvun ja investointien rahoittajana.

EU-jäsenvaltioiden tasolla voitaisiin periaatteessa harjoittaa koordinoitua finanssi- ja investointipolitiikkaa, mutta EU:n uudet finanssipolitiikan säännöt ohjaavat pikemminkin kiristävään kuin ekspansiiviseen suuntaan. Finanssipolitiikan sääntöjä joustavoitettiin viime keväänä puolustusmenojen suhteen.

Kilpailukykyrahasto keskittää resursseja strategisille toimialoille ja teknologioihin

EU:n eri taloudelliseen kehityksen edistämiseen kytkeytyviä rahoitusinstrumentteja kerätään kilpailukykyrahaston alle. Kilpailukykyrahastolle ollaan yhdessä Horizon Europen -ohjelman kanssa ohjaamassa 2028–2034 409 miljardin rahoitus. Kilpailukykyrahasto kattaa noin 20 prosenttia EU:n budjetista. Ehdotettu kilpailukykyrahaston koko ei kuitenkaan mittakaavaltaan vastaa esimerkiksi Bruegel-tutkimuslaitoksen arviota EU:n investointitarpeista[4].

Kilpailukykyrahaston taustalla on Draghin raportissa havaittu ongelma siitä, että EU:n investoinnit strategisiin toimialoihin ja teknologioihin ovat jääneet jälkeen Yhdysvalloista ja Kiinasta. Rahaston kautta halutaan vahvistaa EU:n innovaatiokykyjä suhteessa kilpailumaihin, edistää puhdasta siirtymää, vähentää EU:n riippuvuuksia ja vahvistaa puolustusteollisuutta.

EU:n entistä strategisempaa ja koordinoidumpaa otetta kilpailukyvyn kehittämisessä ja resurssien keskittämistä kilpailukykyrahaston kautta voidaan pitää tervetulleena. Kriittisemmät huomiot ehdotetusta EU-budjetista ovat kuitenkin korostaneet, että kilpailukykypainotus ylikorostuu erilaisten sosiaalisten tavoitteiden kustannuksella.

On Suomen intressissä, että EU:n budjetista entistä suurempi osa käytetään puolustukseen ja Suomella on avaruusalan osaamista. Komission ehdotuksen perusteella kilpailukykyrahaston toiminnassa juuri puolustusteollisuus ja avaruus ovat nousemassa keskeiseksi painotukseksi (130, 7 miljardia euroa). Komission esityksessä kilpailukykyrahaston varoja ohjataan temaattisesti myös vähähiilistämiseen ja

[4] Zsolt Darvas, Roel Dom, Marie-Sophie Lappe,
Pascal Saint-Amans and Armin Steinbach. 2025. Bigger, better funded and focused on public goods: how to revamp the European Union budget. https://www.bruegel.org/book/bigger-better-funded-and-focused-public-goods-how-revamp-european-union-budget.

puhtaaseen siirtymään(67,4 miljardia €), terveyteen ja biotalouteen (22,6€) ja digitaaliseen siirtymään (54,8 miljardia €) ohjataan kilpailukykyrahaston varoja.

Vähähiilistämiseen ja puhtaaseen siirtymään kohdistettu rahoitus vaikuttaa riittämättömältä suhteessa EU:n vihreisiin investointitarpeisiin. Suomen ja pohjoismaiden tulisi puhtaan siirtymän edelläkävijämaina pyrkiä kasvattamaan puhtaiden investointien roolia kilpailukykyrahastossa. Horizon Europe -tutkimusyhteistyöohjelmissa ollaan onneksi ohjaamassa merkittävää rahoitusta puhtaaseen siirtymään.

Kuten Valtioneuvoston selvityksessä todettiin, kilpailukykyrahastoon liittyvä Verkkojen Eurooppa -ohjelman rahoitus liikenne- ja energiainfrastruktuuriin on turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kannalta keskeinen osa-alue.

Horizon Europe -rahoitus kasvaa merkittävästi, mutta tutkimus- ja innovaatio-ohjelmien itsenäisyydestä suhteessa kilpailukykytavoitteisiin on pidettävä kiinni

Komission tiedonannossa EU:n tutkimuksen ja innovaatioiden Horizon Europe -ohjelmien rahoitus tulee kasvamaan merkittävästi. Ehdotettu Horizon Europe rahoitus 2028–2034 on 175 miljardia euroa. Edellisellä monivuotisen rahoituskehyksen 2021–2027 kaudella rahoitus oli noin 95 miljardia euroa. Nimellisin hinnoin Horizon Europe -rahoitus melkein kaksinkertaistuu, mutta kasvua on odotettavissa myös reaalisesti. Tutkimuksen ja innovaatioiden rooli vahvistuu EU:n budjetissa.

I pilariin korkeatasoinen tiede ja tutkimusapurahoja jakavalle Euroopan tutkimusneuvostolle on luvassa lisärahoitusta. Pilarin yksi rahoitus olisi kokonaisuudessaan 44 miljardia. Tiedeyhteisössä on kuitenkin kannettu huolta Horizon Europe -ohjelmien integroinnista EU:n kilpailukykyrahastoon. Olisi tärkeää, että tutkimus- ja innovaatio-ohjelmilla olisi suhteellisen itsenäinen status eikä se olisi alisteinen toimialojen tukemisen tai teknologisen kehityksen tavoitteille.

Horizon Europen II pilari kilpailukyky ja yhteiskunta kytkeytyy selkeimmin yhteen kilpailukykyrahaston tavoitteiden kanssa (esitetty rahoitus 68 miljardia €). Vähähiilistämisen, terveyden ja bioteknologian, digitalisaation sekä puolustuksen ja avaruuden painopisteet heijastelevat kilpailukykyrahaston painopisteitä.

Komission esityksessä myös Horizon Europe -innovaatiopilariin III ja Euroopan innovaationeuvostolle on tarjolla entistä enemmän rahoitusta (39 miljardia €). Yhdysvalloissa Defence Advances Research Projects Agencyllä eli DARPA:lla on ollut merkittävä rooli korkeariskisten ja teknologisiin läpimurtoihin johtaneiden hankkeiden rahoittajana. Vuonna 2021 perustetusta Euroopan innovaationeuvostosta on odotettu EU:n vastinetta DARPA:lle, mutta odotuksiin ei ole vielä pystytty laajamittaisesti vastaamaan. Jatkossa EU:lla olisi rahoituksen tason puolesta realistinen mahdollisuus luoda vastine DARPA:lle. Tämä vaatisi kuitenkin tieteellisesti pätevöityneiden ohjelmajohtajien palkkaamista, joilla olisi riittävä autonomia teknologisten visioidensa toteuttamisen suhteen.

Horizon Europen IIII -pilarin muodostaa eurooppalainen tutkimusalue, jonka kautta on tarkoitus rahoittaa tutkimukseen ja teknologiaan liittyvää infrastruktuuria. Pilarille IIII ehdotetaan 16 miljardin rahoitusta.

EU-budjetin on oltava entistä joustavampi monikriisien keskellä

2020-luku on ollut epävarmuuden aikaa maailmassa. EU:ta ovat haastaneet koronakriisin, Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan ja Trumpin tullipolitiikan kaltaiset kriisit. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että EU:n budjetoinnin joustavuus on noussut avainsanaksi EU-komission ehdotuksessa. Rahoituksen uudelleenkohdentaminen ohjelmien sisällä ja välillä halutaan tehdä helpommaksi.

Suhteessa aiempiin monivuotisiin rahoituskehyksiin, jäsenmaiden saamaa - EU:n aluekehitykseen ja sosiaalisiin tavoitteisiin sekä maatalouspolitiikkaan liittyvää - rahoitusta hallinnoidaan kunkin EU-maan tekemän kansallisen ja alueellinen kumppanuussuunnitelman (NRPP) kautta. EU-komission arvion mukaan näiden ohjelmien osuus EU:n budjetista tulee olemaan 44 prosenttia. Näin ollen kumppanuusssuunnitelmat tulevat olemaan keskeisessä roolissa, mikäli eteen tulee tilanteita, jolloin rahoitusta halutaan uudelleenkohdentaa.

Lisätiedot

Antti Alaja, antti.alaja@utak.fi, 040 1952 041

Asiantuntija, yhteiskuntatieteiden maisteri

Uuden talousajattelun keskus